פרי הארץ — ראה

על מאמרם ז"ל מי שאין לו עפר לכסות שוחק דינר זהב ומכסה. פתח בפרשת ראה אנוכי נותן וכו' את הברכה אשר תשמעו וכ'. ובתחילה צריך לבאר מאמרם זכרונם לברכה שאלת ריש לקיש לרבי יוחנן על פסוק עשר תעשר והשיב לו עשר בשביל שתתעשר, והקשה ומי שרי לניסויי להקדוש ברוך הוא? והשיב אין! כמו שנאמר ובחנוני נא בזאת וכו' והענין הוא על דרך אמרם ז"ל האומר סלע זה לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור. והקושיא עצומה: למה יהיה עוד צדיק גמור? אבל הענין הוא על דרך אמרם ז"ל המקדש את האשה על מנת שאני צדיק גמור הרי זו מקודשת שמא הרהר בתשובה בלבו, אשר התמיהה גדולה ורבה לאלקים שהרי התשובה צריך להיות בכל לבו לשוב מעבירות שבידו להתחרט על עשובם ואיך הדבר אפשרי ברגע אחד לשוב ממעשיו, לשנות את האהוב והורגל עד הנה שהם העבירות והתאוות מה שהוא ובהיפוך לאהוב את ה' יתברך ומצוותיו אשר שנא עד הנה ולא הורגל במעשיהם, שהרי את זה לעומת זה עשה אלוקים ומעשה התאוות וגשמיות ושארי עבירות הם מסטרא אחרא וקליפה אשר האדם בהימשכו אחריהם הוא קליפה ממש וסטרא אחרא ומתנגד לה' יתברך ובאיזה דרך הטבע יכול להתהפך לאוהבו ולשוב אליו? וכן מה הוא הענין שהקדוש ברוך הוא מקבל לבעל תשובה בשתי ידיו תיכף ומיד אשר הניח את מעשיו הרעים מלעשותם עוד בלי שום טצדקי בעולם על מה שעשה כבר אשר מדרך הטבע בין אדם לחברו שהמרה והכעיס את חברו לאלפים ואחר כך הניח מעשותה, וכי בשביל זה לא יחשוב ויגלגל עליו מה שעבר אם לא בהרבות פיוסים? מה שאין כן הבעל תשובה דאורייתא בחרטה ועזיבת החטא לעולם די? אבל הענין הוא כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בש"ס ובזוהר כי התשובה נבראה קודם בריאת העולם ובה נברא העולם מפני קטרוג המלאכים על בריאת האדם ואמרו זמין הוא לארגזי קמך ולמחטי קמך לכן באה התשובה שייברא העולם בה שאם ישוב מיד יקבלו, יהיה איך שיהיה.

בלתי הבנת הענין לעמקו על כל פנים שמענו שהעולם נברא במידת התשובה, נמצא מוכרח ממילא על כל פנים שכוח התשובה תקוע בכל בריאת העולם וכמו כן ועיקר בתוך האדם שהוא עולם קטן כלול בכל העולמות המשתלשלים מאיתו יתברך שהרי כוח הפועל בנפעל ולכן בכל מקום אשר ימצא האדם את נפשו אפילו בעומק הקליפות רצוני לומר כשיזכור את עצמו איך התשובה קדמה לעולם והעולם נברא עמה וכמו כן האדם, נמצא על כל פנים שכוח התשובה תקוע בו ואם יעורר בעצמו את כוח התשובה להתקשר אליו ולהמשיך אל שרשה שהוא שורש בריאתו, וטבעו ומדותיו והיא קודמת אליו, ממילא יתהפך וישתנה מטבעו והרגלו שהרי נתעלה למעלה מהטבעי ונעתק אל שורש בריאתו ובריאת כל העולמות כולם. נמצא שתחילתו וסופו מן השם יתברך כמאמר הבא ליטהר מסיעין לו, רק ההתעוררות צריך להיות מן האדם, ואחר שמתעורר ומתקשר בכוח עליון ומניח מעשות מעשיו הקודמים, על ידי זה חל עליו מידת התשובה כי אין מעצור לה' להושיע כי נורא הוא וזה שובה אלי בכוח התשובה שבכם ואשובה אליכם לסיע תכם וזהו והחיות רצוא ושוב שכוח התשובה שבכם תקוע בכל חיות הקודש ומכל שכן באדם שהוא עולם מלא ואחר שמגיע במעלת התשובה למעלה וקודם בריאת העולמות והמידות ממילא הוא שעכשיו נולד הוא וזהו שבעל תשובה כקטן שנולד דמי בתולדה ישרה כאשר ברא אלוקים את האדם ישר על הארץ ודבר זה כלל בדול בתורה ובמצוות להמשיך על עצמו קדושת אותה מצווה ולהתקדש בקדושתה ולשאוב מים חיים אל כליו באופן שיראה ענין היות הוא עצמו כלול מן התורה והמצוות ואין צריך רק לעורר במצוה כוח אותה מצוה התקוע בעצמו ולהתקשר בה בכוח העליון שורשם או אז יתפעל בפועל מעשה אותה המצוה כי מעשה אלוקים המה המייחד את הכל באחדות משאין כן כשאדם עושה מצוות ומעשים טובים ותשובה לפי שכלו יהולל איש וסר מרע שמתולל שאלמלא הקב"ה לא היה בהעתקה אינו יכול לו ומתגשם במעשיו הטובים גם כן מה שאין כן כנ"ל שאין האדם עושה כלום כי אם מעורר במעשה אותו כוח התורה או המצוה אזי התשובה נברא הוא על ידה ומתקשר בה ועולה הוא במעלה זה אל מקום שורשו ומקום חיותו ומשם מתברך כי שם צוה ה' את הברכה שהוא נקרא יום ומקוה מים בריכה עליונה חיי המלך כידוע בנדרים שאמרו חז"ל כנודר בחיי המלך מה שאין כן בשבועה שהוא כנשבע במלך עצמו ובזה מתקשר בעיקרו ושרשו הלא לאמונה שמאמין שכל כוחות התורה והתשובה תקוע בעצמו ובכל בריאת העולם ואל אחד בראם ורוחו ונשמתו אליו יאסוף בכל כוחו כמאמר אם תשוב ישראל אליי תשוב וזהו האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור כי האמין בה' ויחשבה לו צדקה ומאמין שמדת הצדקה יש בה כוח ושורש למעלה למשכיל אל דל שהיא השכינה שנקראת צדקה כד איתגעילת מצדק ואיתקריאת אבן הצדק מסטרא דחכמה וסלע נקרא אבן זהו סלע זו לצדקה כידוע שהוא ייחוד קודשא בריך הוא ומאמין שיש כוח במצוה זו להמשיך חיות ליבן כי התורה והמצוה הן חיי העולמות כנז"ל ועתה בעשותו מצוה זו רוצה בה להתקשר עמה למעלה מן המדות וקודם בריאת העולם למקום חיי העולמים ודרך הכבושה שעולה ומתקשר בשרשה הוא השביל הרבים שהחיות נשפעים אל כל העולמות וזהו בשביל שיחיה בני כידוע שהעולמות והמידות שבעת ימי הבנין נקרא בן י"ה ועל שם כך נקרא התשובה בינה שהיא מקום התבוננות כמבואר במאמר ועל ידי התבוננות הוא ההשתנות והחכמה תחייה בעליה כי שם מקור החיים וזהו יחיה בני בן י' כי י' היא חכמה מקור הכל ואם כן בוודאי הוא צדיק גמור כי צדיק גמור הוא המקשר העולמות העליונים עם התחתונים וזהו עשר בשביל שתתעשר בשביל דוקא שהוא אותו שביל התקוע בעצמו כוח מצוה זו שמתעשר גם הוא בעצמו וממילא מתברך ממקור הברכות שהוא שורש התחלה ומוצא השביל שהוא ברכה עליונה אם כן אינה מנסה להקדוש ברוך הוא רק שכוונתו להמשיך חיי המלך מחיי העולמים וברכות לראש צדיק הגם שיודע שבודאי על ידי זה יתעשר ויתברך גם הוא בודאי מה בכך אם כוונתו רק להתדבק בחי החיים ואולם גם האמונה כפשוטה שהמצוה גורם יחוד ותוספת

ברכה מלמעלה למטה ועושה מצוות הנתינה רק כדי שיתעשר או שיחיה בנו פועל פעולתו אמת אחרי שאמונתו חזקה כל כך שגורם המעשה מעורר האמונה החיות וזהו צדיק באמונתו יחיה ושכר מצוה מצוה כיון שמתאוה ליתן מפזר ונוסף עוד בכדי שיחזור ויתן מאה פעמים וזהו ראה אנוכי פירוש ראה הוא חכמה כמאמר ליבי ראה הרבה חכמה ופירוש אנוכי הוא בינה שג' ראשונות כתר חכמה בינה אין נק' ונק' אני והכ' הוא כתר וזהו נותן לפניכם היום פירוש שהיום ההוא שהוא אנוכי שהוא הבינה שהוא התשובה הנה קודם ולפני המידות ושבעת ימי הבנין וזהו שאמר לפניכם לשון רבים ובאותו היום נכללים הברכות וכללות כי דינין מתערין מינה וזהו את הברכה אשר תשמעו כידוע מכוונת אשר קדשנו כי האשר הוא המקדש וזהו תשמעו כי התשובה הוא מקום השמיעה כמאמר שמעו ותחי נפשכם ואמר אחר כך אל מצוות ה' אלקיכם שהוא מקום שהמידות מיוחדים ומקושרים בשרשם בענין מצות מלשון לצוות לזה כידוע ממקום אחר וכעניין הכוונה בברכה במצוותיו וצוונו וכו' וסדרא דקרא הוא את הברכה הוא המשכת הברכה בסדר זה אשר תשמעו על מצוות וכו' ועל דרך הפסוק אשר תשמעו שתמשיכו עצמיכם אל מצוות ה'

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה את הברכה כו', דקדק הרב לשון נותן שהוא כמו דבר גשמי הנותן מיד ליד. והקדים הרב לזה דברי הבעל עבודת הקודש שהקשה על כל היעודים הגשמיים שבתור' כמו אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם אשר התמיה רבה וכי כל שכר המצות הוא זה הגשמיות ואמר בעל הספר הנ"ל שלא הזכירה התורה היעודים דרך שכר כ"א דרך הנהגה שממילא יהיה כן אמו אם בחוקותי תלכו השכר מצוה הוא מצוה והדביקות הרוחנית אבל הגשמי' ממילא ימשך ויהי כן ונתתי גשמיכם שבודאי יהי' כן אחר היותו דבוק בחיות אלהות אבל אין זה אמור לשכר והנה ענין ולשון ברכה הוא לשון בריכת מים שהוא הנביעה והשפעה אבל רוב ברכות בגשמית שהוא ענין התפשטות ומלוי חפצו בגשמית אפילו בדברים המותרים הוא מאוס מאוד דהנה התאות נק' ע"ש טיט וצואה ולכלוך כל דבר ולא מן השם היא אלא יותר גרוע מטיט וצואה וסרחון שכל ענין סרחון הוא הכליון והפסד מהויתו הראשון מתחיל להסריח וכן כל התאות גשמית שמוליד בעצמו תולדתו הוא הסרחון שהוא הכליון והפסד מהויתו הראשון שהוא אהבת ה' ית' וכמו שצואת אדם מסרחת יותר מכולם כמבואר בהרחקת ק"ש דוקא מצואת אדם ולא של בהמות ועופות וזהו ענינו שלפי גדולתו מפלתו אחר היות האדם העולה על כולם לכן ההפסד והכליון שבו הוא מהיפוך להיפוך מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ולפ"ע גודל ההפסד כן גודל הסרחון משא"כ בשאר ב"ח ועד"ז במלוי התאות שהוא ההפסד היותר גדול וכליון חרוץ מהיפוך להיפוך מאהבתו ית' שהוא א"ס אל אהבת התאות רחמנא ליצלן בודאי אין ערך אל גודל הסרחון ומיאוס וזהו שכל לשון חסד הוא חרפה ומיאוס כמאמ' בפ' עריות חסד הוא ונכרתו ופי' לשון חיסודא כי מבנין החסד מסתעפים התאות וזהו ענין וגעלה נפשי אתכם אמור בתוכחה שהאלהות מואס בהפסדו שהם התאות והעבירות ר"ל כאדם שמיאס בסרחון היוצא ממנו והפסדו ועד"ז נסמית עינו של בלעם הרשע על שאמר ומספר את רובע ישראל רביעותיהן של ישראל אמר מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדבר זה שהוא ענין התאוה והמיאוס אבל באמת אין הענין כדבריו שהפריישות מכל הגשמית נגד גמירא א"א שרי וחי בהם כתיב אם אמנם בודאי יהי' טהור וקדוש יהיה כמלאכי השרת אעפ"כ לא נתנה תורה למלאכי השרת שהפריישית מכל וכל הוא ענין ההסתלקות מהגבורה ומדת הדין שאין העולם מתקיים בו כי אם ע"י שתוף מדה"ר למדה"ד שהוא המשקל ומאזני צדק המכריע בינתים פלס מעגל רגליו וכל עניני מדותיו לדעת ה' בכל דרכיו וכל מעשיו לכבוד בוראו בלתי לה' לבדו והמותר יהרס כי בהכניס הבורא בתוך מעשהו הרי הוא מחיה הדבר כמאמר ואתה מחיה את כולם ובודאי לא יכלה ולא יפסיד ולא יסריח ואינו נק' תאוה כלל כי אם מצוה לשון ציותא שהוא הדביקות האמיתי אפילו בשפלים התחתונים וגשמים ריח נחוח לה' שאמר ונעשה רצונו והיא השמחה היותר גדול' לפניו ית' ואין קץ לשמחת עבודת הגשמים יתר על כל הרוחנים והראי' לזה שהרי אנו מצים לתחיית המתים שיהיה לעתיד ב"ב ולא כל אדם זוכה כי לא כן הרשעים. ולכאורה תמוה מה ענין השמחה בהתחדש הגוף הגשמי והלבשת הגשמי בו הלא טוב לו אז בעולמות עליונים בלי גוף מעתה בגוף אבל האמת הוא כדברינו מגודל שמחת עבודת הגוף לבורא ית"ש אין קץ וזהו שביקש משה ליכנס לא"י וכי לאכול מפרי' הוא צריך אלא לקיים המצות התלויות בארץ בעודו בגוף. והנה ענייני התאוות והמדות בגשמיות שהמה לשם מצוה כמו האהבה בפו"ר וההיראה בדיני נפשות לדון המחויב המה מתנות באדם אשר לקח השרע"ה משרי' העליוני' בקבלת התורה כמבואר בזוהר שבלא"ה לא תנאף אפי' עם אשתו משמע וכן לא תרצח אבל מה שלשם מצוה הוא החיות של אותה התאווה שויתרו ישמעאל ואדום שרים העליונים משלהם וזהו שניסתמת עינו של בלעם הרשע על תמיהתו הנ"ל שבוודאי מותר תאוות הגשמיות להנאת הגוף המה' סרחון לכלוך וצואה אפי' בבמות' לו השי"ת ב"ה מואס בו אבל מה שהו' לצור' הגוף ולש' מצו' בודאי השי"ת מסתכל ומאיר בו בהכניס כוונתו לכבודו ית' ואותו ניצוץ מחי' ומאיר את הכל כענין הנר שהוא ניצוץ אור קטן דוחה את כל החושך מן החדר וגורם אפשריות ההסתכלות בכל החדר. וזהו ענין הברכה המסתעף בדבר ע"י מעשה המצוה שבתוכו כענין הברכה מן המעשר ולא דווקא במ"ע אלא אפי' בל"ת שהמה שס"ה כמו שס"ה גידין ע"ש נהר נגיד שהוא המשכה אור מחיות במצות שהם אברי הנשמה וכן מתברך פרי בטנו במצות לא תנאף אבל אין הברכה נקרא ע"ש הגשמיות בהתפשטותו כ"א ניצוץ כוונת כבודו ית' שמכניס בתוך הגשמיות הוא הנק' ברכה כמאמר הזוהר איהו ברוך ואיהו ברכה כי הכוונה גורם בהסתכלותו ית' בו והראיה וזהו ראה אנכי שהוא ענין אנכי ה' אלהיך שהוא אחדותו ית' להמשיך ע"ע בכ"ד ליחיד שמו ית' הסתכלו' וראי' זו הוא הנותן לפניכם ברכה וכו' ואין הברכה על מעשה הגשמיות כ"א את הברכה אשר תשמעון אל מצות ה' שהוא ענין בכל דרכיך דעהו ואפ"ל זהו פי' ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ כי יראת ה' שבאדם היא ההשפעה שפע על כל חית הארץ.